

УДК 711.4

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МІСТОБУДУВАННЯ НА ПРИКЛАДАХ УЯВЛЕНЬ ПРО ІДЕАЛЬНЕ МІСТО.

ИССЛЕДОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВА НА ПРИМЕРАХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ОБ ИДЕАЛЬНОМ ГОРОДЕ.

STUDY OF TOWN PLANNING AFTER THE EXAMPLE OF IDEAS ABOUT IDEAL CITY.

Верешко О.В., асистент, Ваташук Т.А. (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк)

Верешко О.В., ассистент, Ваташук Т.А. (Луцкий национальный технический университет, г. Луцк)

Vereshko O.V., assistant, Vatashchuk T.A. (Lutsk National Technical University, Lutsk)

Розглянуті плани-схеми ідеальних міст різних століть. Визначені спільні та відмінні риси, а також особливості процесу їхнього розвитку.

Рассмотрено планы-схемы идеальных городов разных веков. Определены общие и отличительные черты, а также особенности процесса их развития.

The plan-diagrams of ideal cities are of different ages are examined. The common and different features and the peculiarities of their development process are determined.

Будівництво – одне із найдавніших ремесел на нашій планеті. Воно розвивалося разом із людством від примітивних хиж-прихистків до 7-зіркових готелів. Містобудування – одна з галузей будівництва. Кожна архітектурна споруда має свою неповторну індивідуальність, свій характер, на зразок героя літературного твору. А місто можна порівняти з самим твором – романом або п'єсою, де складно взаємодіють десятки, сотні, а то й

тисячі таких архітектурних "героїв".

Місто – арена суспільних відносин, що відображають соціальну структуру суспільства. Люди різного віку, всіх соціальних верств, усіх професій втягнуті в один гігантський круговорот міського способу життя. І кожен з них прагне знайти в місті потрібні йому умови спілкування і відповідний тип просторового оточення. Величезний ярмарок, на якому йде постійний обмін товарами, ідеями, інформацією.

Разом з тим, місто – це розвинутий народногосподарський комплекс, де пов'язані воедино десятки і сотні самих різних підприємств і виробництв. Щодня місто поглинає тисячі тонн сировини і продовольства, викидає тисячі тонн промислових і побутових відходів. Гігантський завод, що працює по складному технологічному циклу, де не повинно бути нічого зайвого і всі частини повинні бути щільно підігнані одна до одної.

Варто відзначити й те, що місто є потужним інженерним господарством, своєрідною системою життєзабезпечення для великих скупчень населення. Десятки і сотні кілометрів труб – водопровід, каналізація, енергопостачання, – прокладені під містом, електростанції, котельні, очисні споруди, безперебійно забезпечують населення і підприємства всім необхідним. Система міських комунікацій – транспорт, пошта, телефонний зв'язок, радіо і телебачення. Цілий громіздкий і добре налагоджений механізм, без якого сучасне місто розпалося б на десятки ізольованих селищ.

Більше того, місто – це колиска і вершина цивілізації, де завжди створювалися і продовжують створюватися найбільш видатні зразки матеріальної та духовної культури людства. Шедеври світового мистецтва, неповторні пам'ятки старовини, вічні символи національної культури, найвищі досягнення технічного прогресу – все це зосереджено в містах – головних життєвих центрах планети.

Виходячи з такого трактування, містобудування виступає своєрідним видом мистецтва, над вдосконаленням і розвитком якого архітектори, економісти, філософи та інші науковці працюють вже не одну 1000 років. Ніхто не знає, коли і де виникло на нашій планеті перше місто. Але те, що чотири тисячі років тому, за двадцять століть до настання нашої ери, міста – і притому великі – вже існували, є історично достеменним фактом. Історики, археологи можуть вказати і точне місце розташування цих міст – родючі долини Єгипту і стародавньої Месопотамії, зрештувані водами Нілу, Тигру і Євфрату. Для кращого розуміння еволюції архітектурної та містобудівної думки розглянемо приклади формування міста окремих епох.

Так, давньоєгипетські міста не мали чіткого регулярного плану і компактної прямокутної форми. Не тому, що їх будівельники нехтували симетрією – згадаймо хоча б гігантські храмові комплекси, строго орієнтовані по сторонах світу, – а скоріше в зв'язку з тим, що житлові

квартали єгипетських міст часто перебудовувалися, змінювали своє розташування слідом за постійним переміщенням резиденцій фараонів з одного міста в інше. Таким чином, міста Стародавнього Єгипту, не мали постійної, сталої форми і стабільного плану.

Інша річ – міста Межиріччя. Як уже згадувалося, вони стояли на високих терасах, що захищають забудову від постійних повеней. Потрібно врахувати також потужність оточували місто стін – абсолютно необхідний захід безпеки в умовах війн, що вирували в долинах Тигру і Євфрату. Зрозуміло, що на той час доводилося прагнути до компактного плану – вимога розумної економії будівельних робіт і матеріалів. Не дивно, що найдавніші міста Межиріччя мали найбільш компактну колоподібну форму з палацово-храмовим комплексом в центрі і досить випадковим плануванням розташованих навколо нього житлових кварталів

У стародавніх римлян прихильність до регулярної плануванні проявилася з особливою силою. Планування численних міст, заснованих ними на всій території гігантської імперії, сходиться до нехитрого пристрою військового табору. Це – прямокутна сітка кварталів, акуратно порізаних взаємно перпендикулярними вулицями. З них виділяються дві: "кардо" - прокладена з півночі на південь, і "декуманус", що йде із заходу на схід. Кардо і декуманус утворюють характерний хрест або Т-подібне перехрестя. Близько перехрестя розташовується основний суспільний простір – форум. Головні вулиці великих римських міст досягали 20-30 метрів в ширину. Так, головна вулиця знаменитої Пальміри, побудованої римлянами в Малій Азії, досягала 35 метрів – це трохи вужче за сучасну вулицю Горького в Москві. Ця вулиця називалася вулицею Колон, оскільки по всій своїй довжині по обидва боки вона була забудована потужними колонадами.

Таким чином, безвідносно до того, з чого починало свій розвиток середньовічне місто – з залишків римського табору, з феодального замку або взагалі "з нуля", – воно в порівняно короткий час в переважній більшості випадків приходило до стереотипної радіальної форми компактного плану. По мірі розширення містом своїх меж, одних тільки радіальних зв'язків ставало недостатньо. Внаслідок цього з'являються поперечні, кільцеві зв'язки. Найбільш пасуючим резервом для їх створення ставали кільця міських укріплень, що поступово втрачали своє оборонне значення. Так було в Парижі, Мілані, Відні, Москві тощо.

Старовинні гравюри відобразили для нас характерний вигляд середньовічного міста – подоба штучного пагорба, утвореного щільним скупченням густо розташованих будинків, над якими височіють величні і витончені башти ратуші та собору. До хвилюючого, романтичного образу природно сформованого, органічного міста ще не раз буде звертатися творча фантазія архітектора-містобудівника.

До прикладу, Леон Батіста Альберті – перший в історії людства справжній теоретик містобудування – докладно описує, "як робити місто",

починаючи від вибору місця і закінчуючи його внутрішнім устроєм. Характерно, що всі проекти епохи Відродження демонструють нам нові міста, збудовані за новими правилами і на чистому місці. Всі вони мають чітку геометричну форму кола чи багатокутника, вписаного в коло. Характерна форма підкреслюється розташуванням зовнішніх фортифікаційних укріплень, а центрове розташування головної площі легко пояснити прагненням нівелювати небезпеку артилерійського обстрілу. У всіх проектах ідеальних міст – простежується чітка система планування вулиць і головних площ в місцях їх перетину. Самі вулиці, як правило, орієнтовані, з одного боку, на входні ворота в місто, а з іншого – на найважливіші споруди міста, розташовані на центральній площі (або площах).

Першим, хто ввів у широке використання регулярне планування міста був давньогрецький архітектор Гіпподам. Тепер такий тип називають – гіпподамова сітка. Тому його можна вважати першим містобудівельником. Розглянувши плани античних міст класичного періоду – Мілету, Прієни, Кніту (рис.1), – дивно, що так м'яко та природно накладається планувальна сітка на складний рельєф місцевості, на складну берегову лінію, як складно, різноманітно і гармонійно вони організовані всередині. Гіпподамова сітка нагадує не стільки жорстку решітку планувальної конструкції, а швидше всього лише канву, користуючись якою архітектор без будь-яких перешкод створює примхливу, вишукану «вишивку».

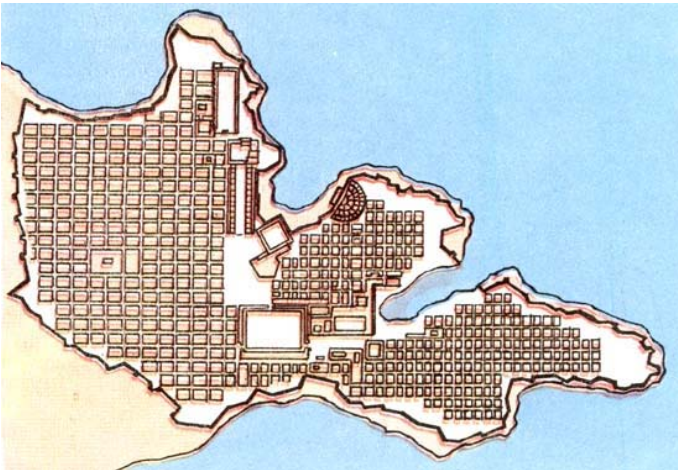

Рис. 1. Мілет. V ст. до н.е. Арх. Гіпподам.

На думку всіх розробників ідеальне місто повинно мати чітку геометричну форму: коло, квадрат, зірка. У кожному місті є чіткий центр де перетинаються основні магістралі. Зазвичай на центральній площі

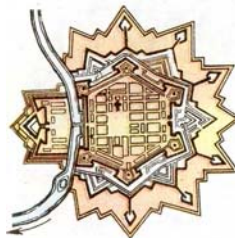
розміщували храми, рідше ринки. Усі ідеальні міста розраховані на певну кількість жителів 5-10тис. В епоху Відродження лише деякі міста могли похвалитися населенням до 100 тисяч жителів. Саме в обмеженості з кількістю мешканців і полягає головна відмінність ідеальних міст. Це і є їх недоліком, адже для постійно зростаючого населення міста важко дотримуватися ідеально геометричного плану.

Плани-схеми ідеальних міст різних століть:

Кругле місто Е. Кабе – Ікарія.

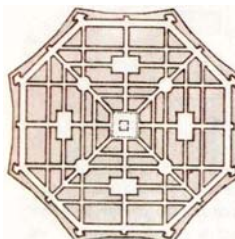

Франція. Саарлуї. XVII ст.

Ідеальне місто-фортеця
Жака Перре. 1601 р.

Джорджо Вазарі.
План ідеального міста. 1598 р.

Лоріні. План ідеального міста.

Кругле місто Гарньє.

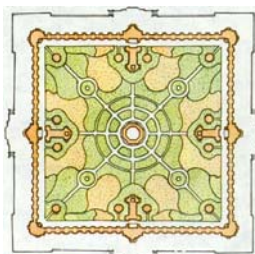
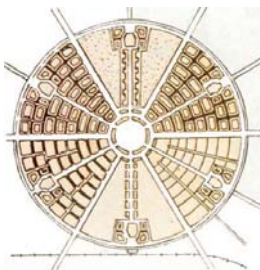

Ідеальне місто Томаса Мора –
Ауротум. 1512 р.

Ідеальне місто Даніеля Спекле.
1608 р. Послідовне використання
радіальної планувальної системи.

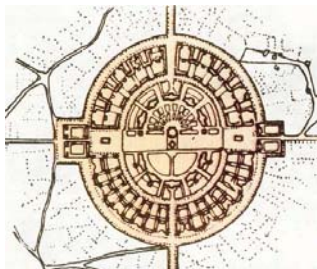

Зразкове місто Артура Т.
Едварда. 1930 р.

Роберт Оуен. Місто на 2–2,5
тисячі жителів. 1841 р.

Ідеальне місто Пере. 1601 р.

Утопічні ідеї про побудову ідеального міста дожили до 18 століття. Протиріччя доби і умови промислового перевороту спонукали до пошуків ідеї справедливого (ідеального) суспільства. Акцент був перенесений з архітектури на суспільний устрій, ідею справедливості, рівності громадян тощо. Архітектурі відведена підкорена, функціональна роль, хоча деякі проекти нагадують велетенські палаци і не позбавлені казкової гігантоманії (Фаланстер Шарля Фурьє).

В 19 столітті відбувся перший етап так званого «дикого капіталізму», через який пройшла більшість країн Європи. Важкий історичний етап супроводжувався загибеллю багатьох дворянських садиб, масовим вивільненням селян з кріпацтва, спустошенням сіл, появою дешевої робочої сили, що подалася в міста, перенаселення міст і поява трущобних районів. По Європі покотилася хвиля урбанізму.

До пошуку виходу з кризової ситуації залучились політики, філософи, суспільні і благодійницькі спілки. Свій засіб вирішення проблем нездорового урбанізму представили і архітектори. Не змінюючи суспільних інститутів і приватної власності, архітектори запропонували хибні містобудівні проекти типу «місто-сад» (Ебенезер Говард, 1902), «індустріальне місто», «місто-смуга, тобто лінійне місто», «соцмісто». Місто-смугу навіть почали будувати в передмісті Мадриду у 1882 р.

Усі ознаки ідеального міста має столиця Бразилії – Бразилія, побудована командою архітекторів на чолі з Оскаром Німейєром. План у вигляді птаха, жодного перехрестя в одному рівні, розрахунок на перспективу збільшення населення. Нове обличчя столиці формує центр (площа Трьох Влад) з парадоксально простими, геометричними формами, композиція яких почала сприйматися як символ і формула новітньої архітектури. Бразилія живий приклад міста, що показує нам прагнення архітекторів, філософів, політиків до досягнення ідеалу.

Підсумовуючи дослідження, варто відзначити різноплановість думок про ідеальний спосіб побудови міста та розташування його основних елементів. Уся історія містобудування характеризується дихотомією залежності способів побудови ідеальних міст: залежно від географічного розташування та від соціально-політичних концепцій розвитку суспільства. На нашу думку, в майбутньому кількість факторів, які впливатимуть на розвиток концепцій будівництва міст, тільки зростатиме. А отже, змінюватиметься і саме поняття «ідеального міста».

Список використаних джерел:

1. Гутнов А, Глазичев В. Мир архитектуры (Лицо города). – М.: Молодая гвардия, – 1990. – 350с.
2. http://www.ekhoplanet.ru/society_print_1956_7779
3. www.florence-info.ru/articles/objects/id_20.html